

est, cui saltem dominium directum in aliquam rem competit (n. 253).

325. *Subiectum* iuris proprietatis potest esse persona aliqua vel physica (aliquod individuum) vel moralis (iuridica). Persona moralis est aliqua *universitas* sive *bonorum* (ut v. g. hereditas iacens vel summa bonorum a testatore ad aliquem finem honestum, v. g. curam pauperum, aegrotorum, relicta), sive *personarum* (v. g. familiae, municipii, reipublicae etc.), quae ut unum subiectum iuris consideratur.

Proprietas interdum significat ius proprietatis, plerumque vero obiectum huius iuris. Hoc posteriore sensu

326. *dividi* potest proprietas:

1. ratione *subiecti* a) in *publicam* et *privatam*, prout subiectum iuris proprietatis est vel aliqua communitas perfecta (societas civilis et Ecclesia) vel non. Ceterum diversitas inter proprietatem publicam et privatam non solum oritur ex diversitate subiecti, sed etiam ex diversitate finis;

b) in *communem* (collectivam) et *individualem*, prout subiectum iuris proprietatis est aliqua communitas (societas) vel aliquod individuum. Si subiectum proprietatis est aliqua communitas, ita ut singulis membris condominium in eandem competat, habetur *communio bonorum positiva*. Ab hac distinguitur *communio bonorum negativa*, quae tunc adest, quando aliqua res est adhuc nullius, i. e. dominum nondum habet et hinc communis vocari potest, quatenus unicuique in communitate generis humani eam occupare licet;

2. ratione *obiecti* a) in proprietatem *mobilem* et *immobilem* (bona mobilia et immobilia). Nomine bonorum immobilium intelleguntur ea bona, quae sine sui mutatione loco moveri non possunt; reliqua vocantur mobilia;

b) in proprietatem rerum *fungibilium* et *non fungibilium*. Fungibiles vocantur illae res, in quibus solum quantitas et qualitas, non individuum attenditur, v. g. vinum, frumentum. Vocantur *fungibiles*, quia fungi possunt vice alterius rei eiusdem speciei, ita ut spectato usu unum individuum aequivaleat aliis individuis eiusdem speciei, modo sit eadem quantitas et qualitas;

3. ratione *finis* in proprietatem bonorum *productivorum* et *consumptivorum*. Bona consumptiva vocantur ea, quae immediate ad usum et consumptionem, productiva vero ea, quae ad productionem, i. e. procreationem novorum bonorum, adhibentur. Quodlibet bonum oeconomicum maioris momenti, ex quo quis proventus percipere potest, vocatur «*capitale*»; saepe tamen a doctoribus oeconomiae politicae nomine capitalis comprehenduntur sola bona, quae ipsa labore effecta sunt et ad nova bona producenda adhibentur. Si capitale hoc sensu intellegitur, tres causae in productione concurrunt: labor humanus, natura (i. e. res, quas ipsa natura de se supeditat, v. g. solum, ligna etc.), capitale. Duae priores causae sunt primigeniae, tertia vero vocari potest mixta, quia capitale ex coniunctione laboris cum natura oritur.

ARTICULUS II.

REFUTANTUR SYSTEMATA COMMUNISTARUM.

§ I. EORUM DOCTRINA EXPONITUR.

(De historia communismi cf. *Thonissen*, Le socialisme depuis l'antiquité. *Steccanella*, Del comunismo. *Pöhlmann*, Geschichte des antiken Communismus. *Laveleye*, Le socialisme contemporain⁶. *Capart*, La propriété individuelle et le collectivisme. Handwörterbuch der Staatswissenschaften, art. «Socialismus» et «Anarchismus».)

327. I. *Communismus*, a communionem bonorum dictus, alius est negativus, alius positivus.

1. Communismus *negativus* reicit ius proprietatis quodcumque atque omnia bona arbitratur communia esse debere *negative*, ita ut quilibet possit re qualibet uti, prout ei placuerit.

2. Communismus *positivus* docet omnia bona debere esse propria non hominum privatorum, sed alicuius communitatis. Sub triplici forma proponitur:

a) communismus *absolutus* omnia omnino bona alicuius communitatis propria esse oportere contendit et tum productionem tum distributionem bonorum per ipsam communitatem temperandas esse, ita ut omnia, quantum fieri potest, maneat communia: prandia, dormitoria etc., fere ut fit in communitatibus religiosis;

b) communismus positivus *moderatus* sola bona *productiva* in commune redigere cupit. Subdividitur in *anarchismum* et *socialismum*. Anarchistae a socialistis differunt 1) eo, quod illi omnia bona productiva in dominium inalienabile *municipiorum* vel *societatum operariorum* inter se independentium transferre desiderant, hi vero in dominium totius societatis civilis; 2) eo quod anarchistae respuunt omnem auctoritatem publicam proprie dictam, non vero socialistae; denique 3) eo, quod socialistae per media politica (v. g. electiones politicas) rerum potiri conantur, ut dein per maiorem numerum suffragiorum ordinem socialisticum ad effectum perducant; anarchistae e contrario contemnunt eiusmodi media et vi finem suum consequi volunt.

328. Ex dictis potest 1. haec *definitio socialismi* colligi: Socialismus est systema oeconomico-politicum, quod translato in totam rempublicam dominio bonorum productivorum totam productionem et distributionem bonorum per ipsam rempublicam democratice constitutam ordinandas esse statuit.

Colligitur 2. communismum latius patere quam socialismum. Socialismus est species quaedam communismi.

329. II. *Socialismus accuratius exponitur*. Prae ceteris attentionem meretur systema socialistarum democraticorum, quod in Germania et in Gallia praecipue suos asseclas habet, quodque homines plures docti excoluerunt et scientifico apparatu fulcire conati sunt. Eius magister praecipuus habetur *Carolus Marx*, natus Treviris a. 1818, mortuus Londini 1883, qui illud tum aliis scriptis tum praesertim suo opere «Das Kapital» propugnavit.

1. Statum hodiernae societatis ut luctuosum et perversum damnant socialistae. Hodie sub influxu individualismi liberalis quem vocant fere completa invaluit «anarchia productionis». Supremum enim principium oeconomiae politicae liberalismi est: Sinite quemque in re oeconomica facere, quod vult, et ultro orietur optimus mundi ordo. Hinc omnia relinquuntur liberae competitioni seu «concurrentiae», et exurgit universalis inter omnes de existientia pugna, in qua debiliores paulatim succumbunt, omnes divitiae magis magisque

in manus paucorum congregantur; reliqui homines fiunt proletarii. Quamvis socialistae mala hodierna exaggerare soleant, tamen non pauca, quae ab iis contra hodiernam societatem dicuntur, vera sunt, ut ex alibi dicendis (n. 595 sqq) patebit.

330. 2. Haec autem condicio et evolutio oeconomica, inquit, non solum est luctuosa, sed etiam *iniusta*. Nam divites («capitalistae») eo solo fiunt divites, quod media productionis (solum, fabricas, fodinas, vias ferreas etc.) exclusive possident et ita potestatem nanciscuntur operarios magnam partem spoliandi fructu laboris sui. Plerique enim socialistae tamquam doctrinam fundamentalem admittunt *theoriam valoris*, quam Marx fusius excoluit et ad usum socialistarum accommodavit.

Secundum hanc theoriam duplex rei valor distinguendus est: *valor usualis* et *valor commutativus*. Prior consistit in aptitudine rei ad usus personales hominis, posterior vero in aptitudine rei ad usum *communem*, i. e. ad commutationem cum aliis mercibus. Sic v. g. valor usualis vestis consistit in eo, quod possit indui ad tegendum et protegendum corpus, valor commutativus vero in eo, quod possit contra alias merces commutari. Priorem valorem constitui dicit ipsis proprietatibus physicis et chemicis, posteriorem vero solo *labore humano*, ita ut rei valor commutativus dimetiendus sit ex labore impenso in ea progignenda. Immo Marx saepe asserit rei valorem commutativum nihil aliud esse nisi laborem in ipsis rebus contentum seu quasi coagulatum vel crystallisatum, quam assertionem ita probare conatur.

331. Merces diversissimae possunt inter se commutari. Valor ergo commutativus debet esse aliquid, in quo hae merces inter se convenient, seu quod ipsis sit *commune*. Hoc autem non possunt esse earum proprietates physicae et chemicae, quibus adeo inter se differunt, quaeque valorem usulem rei constituunt. Iam vero si abstrahitur ab utilitate rei et physicis et chemicis proprietatibus eam constituentibus, nihil remanet, quod valorem commutativum constituere possit, nisi haec qualitas, quod sunt *productum laboris humani*, et qui-

dem non talis vel talis laboris concreti, ut v. g. sartoris vel sutoris, sed laboris humani in genere seu in abstracto. Ergo, concludit, aliqua merx solum propterea valorem commutativum habet, quia in ea continetur labor humanus qua talis (abstractus).

Quomodo autem hic labor in rebus contentus potest mensurari? Respondet Marx: eum dimetiendum esse ex tempore ad laborem adhibito. Si quis obiciat hoc modo fieri posse, ut, quo lentius et segnius quis laboraverit, eo maiorem valorem res sit habitura, respondet non tempus laboris hic et nunc impensum determinare valorem, sed tempus, quod generatim in praesenti statu et condicione societatis cum communi gradu diligentiae et dexteritatis sit necessarium ad eisdem productionem; praeterea, ut res valorem commutativum habere possit, requiri tamquam condicionem praeviam, ut sit societati utilis.

332. 3. Hac theoria valoris Marx iam utitur ad demonstrandum, quomodo capitalistae maiora usque bona accumularent. Nimirum sicut in aliis mercibus, ita etiam in labore seu potius in viribus, quas operarius capitalistae locat, distingui potest valor commutativus et valor usualis. Valor *commutativus* harum virium dimetiendus est ex labore, qui impendi debet ad eas conservandas et reficiendas. Hic autem labor aequalis est summae rerum, quibus operarius ad se sustentandum indiget, seu pretio earundem. Valor vero *usualis* virium operarii consistit in eo, quod eadem valorem commutativum rerum, circa quas exercentur, augent. Immo hoc est secundum Marxium operae humanae proprium, quod rebus, in quas labor humanus impenditur, *maiorem valorem commutativum impertit, quam ipsa habet*. Supponamus v. g. operarium indigere aureo ad se sustentandum uno die. Hic aureus exhibet valorem commutativum virium operarii seu summam, quam capitalista operario ut mercedem pro die solvere debet. Sed eadem vires possunt rebus, circa quas exercentur, per unum diem plus valoris addere quam unius aurei, fortasse valorem duorum aureorum. Hanc secundam partem valoris, quam operarius suo labore procreavit, capi-

talista gratis sibi acquirit, et quidem secundum hodiernum statum societatis, in quo bona productiva in exclusivo dominio capitalistarum sunt, sine *formali* iniustitia. Solvit enim, quod debet, pro valore *commutativo* virium humanarum; earum valor *usualis* iam pertinet ad eum eique augmenta valoris creat. Illud *augmentum valoris* (Mehrwert), quod capitalista tali modo gratis sibi acquirit quodque ad novos eiusmodi valores acquirendos adhibet, vocatur a Marxio «capitale». Capitale ergo est quasi bestia rapax ex iniustitia (materiali) orta et natura sua ad iniustam acquisitionem ordinata.

333. *Theoria evolutionis materialistica*. Sed eodem processu, quo nunc minores mercatores, opifices, agricolae a capitalistis suis bonis spoliantur et in condicionem proletariorum rediguntur, paulatim etiam minores capitalistae a maioribus suis bonis privantur et proletariis inseruntur. Numerus capitalistarum fit cotidie minor, numerus vero proletariorum maior. Tandem ventum erit ad statum plane intolerabilem, et tunc «expropriatores expropriabuntur», i. e. capitalistae, qui alios tam diu proprietate sua spoliabant, ipsi spoliabuntur a toto populo. Simul cum hac transmutatione oeconomica etiam ideae morales, religiosae, politicae, sociales transmutantur; quia unaquaeque aetas sensim sibi novas formas eiusmodi ideas easque conformes suae condiconi oeconomicae. Neque enim, ut hucusque credebatur, ideae religiosae, morales, sociales sunt immutabiles vel in ordinem oeconomicum influunt eumque immutant, sed potius totae ultimam a condicione oeconomica alicuius populi dependent, ita ut hac mutata etiam illae mutantur.

334. 4. *Novus ordo socialis*, quem socialistae instituere intendunt, in eo consistet, ut omnia bona productiva (solum, aedificia, machinae, fabricae etc.) in dominium inalienabile societatis civilis transeant. Societas civilis erit plane democratica; omnia privilegia tollentur, ut aequalitas, quantum fieri potest, omnimoda exsistat. Populus communi suffragio magistratus eliget iisque invigilabit, ipse etiam per se leges feret et ius dicet. Societas ipsa totam productionem et

distributionem bonorum communi opera productorum ordinabit.

Quae hucusque diximus, ab ipsis socialistis passim in suis programmatis et aliis documentis publicis affirmantur. Inde multa alia logica necessitate consequuntur, quamvis circa ea socialistae saepe ignorantiam suam fateantur, ne absurditatis convinci possint. Ad magistratus v. g. pertinebit facta inquisitione determinare, quid et quantum in unoquoque genere producendum sit, ita ut numquam «superproductio» oriatur. Unicuique assignabunt quantitatem et qualitatem laboris. Nemini licebit se subtrahere communi labori. Aequale ius et aequale officium omnibus erit.

Sicut productio, ita etiam circulatio et distributio bonorum erit penes magistratus, ideoque iam nulli erunt mercatores. Producta colligentur in horreis, et ex iis magistratus unicuique distribuent pro mensura laboris praestiti (secundum alios pro mensura necessitatis vel indigentiae), vel eorum loco singulis dabunt in testimonium laboris praestiti chirographa, pro quibus suo tempore res sibi necessarias ex publicis horreis accipere possint. Pecunia nulla erit (praeter illa chirographa). De rebus consumptibilibus iuste acquisitis quisque poterit ad libitum disponere. Propterea socialistae non parum gloriantur tantum abesse, ut proprietatem privatam suo systemate abolere velint, ut eandem, et quidem supra laborem proprium fundatam, restituere in animo habeant. — Ex dictis patet socialismum, quamvis immediate fere solum ordinem oeconomicum spectare videatur, tamen propter principia, quibus innititur, et necessarias consequentias ex suo systemate oeconomico totum ordinem vigentem politicum, socialem, religiosum penitus subvertere. (Qui uberiores expositionem et refutationem socialismi desiderat, eam inveniet in auctoris opusculo «Der Socialismus» [8. ed.], quod etiam in linguas anglicam, gallicam, hispanicam etc. versum est; et in «Moralphilosophie» II 124 sqq); cf. etiam *Castelein*, *Le socialisme et le droit de propriété*. *H. Pesch*, *Liberalismus, Sozialismus und christliche Gesellschaftsordnung*. *Vermeersch*, *Quaest. de iustitia*, ed. 2, n. 173 sqq. *B. Bruin*, *Sociologische Beginselnen bij de studie der sociale quaestie* 200 sqq.

§ 2. SOCIALISMUS REFUTATUR.

THESIS LVII.

335. Systema socialistarum falsis fundamentis innititur atque in se impossibile et absurdum est.

St. Q. 1. Quid nomine socialismi intellegatur cf. supra.

2. Quoad secundam partem thesis nota nos non dicere socialismum metaphysice vel physice repugnare, sed *moraliter*, i. e. spectata hominum natura, qualis de facto est. Neque negare volumus socialismum per brevissimum fortasse tempus vi introduci et sustineri posse, sed contendimus eum spectata hominum natura stabilem esse non posse.

336. PARS I. Nittitur falsis fundamentis.

Prob. Fundamenta praecipua, quibus socialistae (etsi non omnes omnibus) theoriam suam superstruunt, sunt fere haec: 1. theoria valoris (n. 330); 2. theoria evolutionis materialistica (n. 333); 3. aequalitas iurium omnium hominum. *Atqui* haec fundamenta sunt falsa. *Ergo* . . .

Prob. min. Ad 1. Falsum est principium: valorem commutativum intrinsece constitui *solo* labore. Verum quidem est plurimos scriptores rei oeconomicae hoc principium olim admisisse et quosdam adhuc hodie admittere. Sed ipsi viderint, quomodo se erga socialistas defendant. Hoc autem principium falsum esse facile ostenditur.

Nam 1. Quae Marx ad illud probandum affert, nullius momenti sunt. Cum enim merx aliqua contra aliam commutatur, debent utique in aliqua ratione communi convenire et comparari; haec autem ratio communis praecipue est, ut iam animadvertit Aristoteles (Polit. I, c. 5), *aptitudo utriusque ad satisfaciendum alicui indigentiae* vel necessitati humanae (utilitas), et quo maior haec aptitudo est, et quo altior et urgentior necessitas, cui satisfacit, eo maior ceteris paribus est etiam rei valor commutativus. Haec porro aptitudo pendet a qualitibus chemicis et physicis rerum, ideoque ab his in valore determinando nullo modo praescindi potest. Praeterea merces convenire possunt in eo, quod sunt fructus laboris humani, plus vel minus rarae etc.

2. Exemplis facile ostendi potest utilitatem rei intrinsece constituere valorem et determinare pretium. Supponamus v. g. agricolam habere duas vineas, quarum una solum, situm, caelum habet optima, altera vero multo peiora: utrius vineae vinum maiore pretio vendetur, etiamsi labor impensus in utramque vineam supponatur aequalis? Certe prioris, quia vinum multo melius est. Ergo ipsa utilitas est constitutum elementum valoris commutativi. Item si quaeritur de valore et pretio duorum agrorum, attenditur ante omnia ad fertilitatem, ad commoditatem situs etc. Lignum, frumentum etc. habent maiorem valorem, si sunt meliora etc.

Concedendum est valorem *non sola utilitate* constitui, quia etiam raritas et labor in re procreanda etc. impensus considerari debent; sed praecipuum elementum constitutum valoris rei est utilitas (valor usualis).

337. Ad 2. *Theoria evolutionis materialistica*. In hac theoria duo elementa distingui possunt: a) theoria historica universalis, quae etiam extra castra socialistarum sat multos scriptores inter suos asseclas numerat. Secundum hanc theoriam, quae processum evolutionis sensu Hegeliano cum evolutione sensu materialistarum e schola Darwinianorum conciliare studet, omnia se perpetuo ab uno statu in alium evolvunt, nihil est stabile saltem in ordine ideali (religioso, morali, politico, philosophico etc.); unaquaeque aetas sibi novas efformat ideas religiosas, morales, iuridicas etc., et quidem conformes suo ordini oeconomico. Ordo oeconomicus (i. e. modus, quo res producuntur et permutantur) est ultimam unicum causam movens et dirigens in processu evolutionis historicae. Praeterea evolutio historica semper fit vi pugnarum inter varias populi classes. In sinu cuiuslibet populi oriuntur classes inter se oppositae, inimicitiae semper fiunt maiores, donec societas corruat et novus ordo socialis cum novis ideis oriatur.

Sed haec theoria a) supponit vel pantheismum vel materialismum vel doctrinam: hominem non esse nisi ens mere sensitivum. Si enim homo habet animam spiritualement, haec certe cognoscit et appetit bona etiam spiritualia; inquirendo in

causas ultimas pervenit ad cognitionem causae primae, i. e. Dei creatoris, infiniti, immutabilis, qui est ultimus finis rerum omnium, et ita sibi format ideas religiosas, morales etc. uni versales, necessarias, quae pro omnibus hominibus omnium temporum et locorum valent. Falsum est ergo totum ordinem idearum ultimam unice pendere ab ordine oeconomico. Iam quis non videt has ideas religiosas et morales maximam vim habere quoad evolutionem generis humani? β) Contradicit historiae. Sic v. g. religio christiana renovavit faciem terrae; nemo autem nisi osor veritatis serio asserere potest christianismum esse fructum condicionis oeconomicae, qualis fuit tempore Christi. Simili modo humanismus, reformatio quae vocatur etc. maximi fuerunt momenti pro evolutione generis humani. γ) Quod speciatim assertionem attinet, evolutionem historicam semper fieri per pugnas classium, eadem multum exaggerat. Negari non potest etiam eiusmodi pugnas classium influxisse in evolutionem populorum, sed id semper et ubique factum esse et fieri debere falsum est, ut ex historia constat. Frequentius quam pugnae classium eiusdem populi pugnae inter varias nationes et religiones ordinem sociale funditus mutaverunt. In tota historia populorum Asiae, praesertim antiquorum, vix unquam fit mentio alicuius pugnae inter classes eiusdem populi.

338. b) Hac theoria historica simul cum theoria valoris iam utuntur Marxius eiusque discipuli ad demonstrandum ex ordine hodierno capitalistico necessario paulatim progerminare et enasci ordinem sociale, quem cupiunt socialistae. Tota evolutio oeconomica hodiernae societatis tendit in maiorem semper centralisationem productionis, seu productio in dies magis magisque fit socialistica, i. e. semper plures ordinate ad eandem productionem concurrere debent. Minores enim fabricae et minora negotia in concursu cum maioribus, quae plerumque melioribus condicionibus (v. g. melioribus et maioribus machinis, maiore vi pecuniae etc.) gaudent, vincuntur, ita ut paulatim dispareant et simul cum ipsis classes populi mediae. Quia enim bona productiva sunt in possessione privata, simul cum hac centralisatione productionis divitiae

usque magis accumulatur in manibus paucorum, dum e contrario numerus proletariorum semper fit maior eorumque condicio semper miserior. Nam machinae recens inventae operarios reddunt saepe superfluos eorumque inter se concurrentiam augent, quo fit, ut eorum merces semper decrescat. Tandem pervenietur ad condicionem sociale plane intolerabilem, et tunc tota societas sibi arripit dominium omnium bonorum productivorum.

Resp. Talis centralisatio divitiarum et productionis fortasse locum habere posset, si auctoritas civilis omnia relinqueret liberae concurrentiae et ab omni protectione debiliorum contravim et fraudes fortiorum abstineret, et si praeterea operarii et artifices nullo foedere inter se iungerentur. Sed passim iam latae sunt variae leges ad protegendas classes inferiores easque iuvandas. Hinc etiam de facto ex statisticis publicis constat et etiam a multis socialistis agnoscitur falsam esse assertionem: condicionem classium inferiorum, praesertim operariorum, in dies fieri miseriolem et numerum operariorum labore carentium perpetuo crescere. Quamvis enim machinae in multis suppleant laborem humanum, tamen simul cum earum inventionem etiam plurimi novi labores humani fiunt necessarii. Praeterea falsum est numerum proprietariorum in dies fieri minorem. Quamvis enim in industria propria dicta numerus negotiorum ab aliis separatorum et independentium fiat minor, dum magnitudo eorum crescit, tamen hoc non accidit in omnibus provinciis industriae neque accidit in agricultura. Et praeterea bene notandum est: quamvis maiora negotia minora interdum absorbeant, tamen propterea numerus proprietariorum non necessario fit minor. Cum enim plures fabricae vel fodinae in unum negotium iunguntur, id fit plerumque hoc modo, ut singularis persona, quae hucusque fabricam vel fodinam possedit, eam tradat societati actionum atque ita loco unius proprietarii iam tot adsint proprietarii, quot sunt possessores actionum. Cf. de his plura in «Socialismus»⁸ 108 sqq. Ceterum impossibile esse, ut omnia bona productiva communiter possideantur a tota civitate ex iis patebit, quae in secunda parte dicturi sumus.

339. Ad 3. Iura naturalia sunt quidem aequalia, si homines considerantur in *abstracto* secundum solam naturam specificam. At nequaquam homines sunt aequales, si considerantur in *concreto* secundum individuales condiciones, in quibus nascuntur. Filius v. g. nascitur a patre et matre dependens tamquam a suo principio et variis officiis erga eosdem adstringitur; hinc nequaquam eadem iura et officia habet sicut pater et mater; dein ipsae naturales dotes hominum: ingenium, prudentia, fortitudo, robur corporis etc., nequaquam sunt aequales, sed plane diversissimae, et haec inaequalitas naturalis varias inaequalitates inter homines inducit ratione operationum et effectuum inde prodeuntium. Sic naturaliter inter homines oriuntur diversi status cum diversis officiis et iuribus, quia non omnes ad omnia naturalem aptitudinem, capacitatem, opportunitatem habent.

340. *PARS II. In se impossibile et absurdum est.*

Prob. Ex multis incommodis, quibus hoc systema laborat, brevitas causa tantum pauca indicabimus.

1. Difficile iam erit *secernere bona productiva a consumptivis*. Quamvis enim haec secretio in abstracto sit facillima, in concreto tamen est difficillima, quia pleraeque res tum in bonis productivis, tum in bonis consumptivis numerari possunt pro diversitate finis, ad quem adhibentur. *Ergo* aut debent fere omnia bona transferri in totam communitatem, aut, si singulis relinquuntur, debet invigilando prohiberi, ne iis ad res novas procreandas utantur.

341. 2. Dein magnam difficultatem systema etiam ex eo patitur, quod per magistratus publica inquisitione *determinanda* erit *quantitas et qualitas rerum procreandarum*. Nam haec est norma et regula productionis. Nimirum socialistae volunt tollere «anarchiam productionis» et in hunc finem omnia bona productiva in dominium totius societatis transferre eidemque exclusive procreationem et distributionem rerum productarum reservare. Nemo ergo poterit rem quamcumque privatim conficere vel vendere. Hinc, ne ipsa civitas temere res gignat, debet ante omnia scire, quantum in unoquoque rerum genere pariendum sit. Hanc autem notitiam